

การประยุกต์ใช้สีธรรมชาติจากพืชถิ่น ในการสร้างคุณค่างานทัศนศิลป์และหัตถกรรมสร้างสรรค์ร่วมสมัย

The Application of Natural Dyes from Local Plants in Creating Value for Contemporary Visual Arts and Creative Crafts

สิริชชา สำลีทอง¹, ธนวัฒน์ พรหมสุข², จิรัชยา ฉวีอินทร์³, สิริโชค นวมเจริญ⁴,
ณัฐพล พิชัยรัตน์⁵, ธนพรรณ บุญยรัตกลิน⁶

Siratcha Samleethong¹, Thanawat Phromsuk², Jirachaya Chaweein³, Sittichok Nawamcharoen⁴, Nattapon pichairat⁵,
Thanaphan Boonyarutkalin⁶

¹สาขาการออกแบบเครื่องแต่งกาย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

²หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ,มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

³งานวิจัยและบริการวิชาการ สำนักงานคณบดี,คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ,มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

⁴ศิลปินสวนแม่ฉาน ป่าละอู

⁵มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

⁶สาขาศิลปศึกษามหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยชินวัตร

¹Faculty of Fine and Applied Arts, Suan Sunandha Rajabhat University

²Bachelor of Education Program in Art Education Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University

³Research and Academic Services, Dean's Office Faculty of Humanities and Social Sciences, Yala Rajabhat University

⁴Artist: Suan Mae Chan, Pala-U

⁵Prince of Songkla University.

⁶Faculty of Liberal Arts, Master of Education Program in Fine Art , Shinawatra University

Email : ¹siracha.sa@ssru.ac.th, ²thanawat.p@yru.ac.th, ³jirachaya.c@yru.ac.th, ⁴mint.sittichoke@gmail.com, ⁵Nat_pichairat@hotmail.com,

⁶thanaphan.b@siu.ac.th

(Received : Nov 6, 2025 Revised : Dec 16, 2025 Accepted : Dec 17, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงประยุกต์นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้สีธรรมชาติจากพืชถิ่นในการสร้างคุณค่างานทัศนศิลป์และหัตถกรรมสร้างสรรค์ร่วมสมัย โดยเลือกจังหวัดยะลาเป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากมีทุนวัฒนธรรมด้านศิลปกรรมและหัตถกรรมที่โดดเด่น กระบวนการดำเนินงานใช้วิธีการแบบ Workshop-based Action Research ประกอบด้วย (1) การสำรวจและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับพืชและวัสดุที่ใหสีในพื้นที่ (2) การทดลองสกัดสีและปรับเฉดด้วยสารมอร์แดนท์หลายชนิด เพื่อวิเคราะห์คุณสมบัติด้านความเข้ม ความสว่าง และความคงทนของสี และ (3) การประยุกต์ใช้สีธรรมชาติในสองกลุ่ม อาทิ กลุ่มศิลปินทัศนศิลป์ และกลุ่มงานหัตถกรรมสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า พืชท้องถิ่น เช่น ดินแดง ฝาง ไม้เสม็ดแดง ใบมั่งคุด ใบหูกวาง และคราม สามารถสกัดเป็นเฉดสีได้หลากหลาย โดยสารมอร์แดนท์ส่งผลต่อพฤติกรรมสีอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งความเข้ม การกระจายตัว และความคงทน กลุ่มทัศนศิลป์สามารถพัฒนา “ผงสีธรรมชาติ (pigment powder)” ซึ่งขยายบทบาทของสีธรรมชาติจากงานย้อมสู่การสร้างสกรีนจิตรกรรมร่วมสมัย มีศักยภาพต่อยอดสู่การใช้ในวัสดุศิลป์และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ขณะที่กลุ่มหัตถกรรมสร้างสรรค์สามารถย้อมผ้าและวัสดุพื้นถิ่น เช่น กระจุต ได้เฉดสีที่นุ่มนวลเป็นธรรมชาติ เกิดผลิตภัณฑ์ต้นแบบร่วมสมัยที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่ยะลาและตอบโจทย์ความยั่งยืน องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ทำให้เกิดฐานข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชนิดพืช-เฉดสี-การประยุกต์ใช้ในงานศิลป์และหัตถกรรม ตลอดจนแสดงให้เห็นศักยภาพของสีธรรมชาติในการเชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมกับการออกแบบร่วมสมัย สามารถต่อยอดสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ เชื่อมโยงเทคโนโลยีและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ-วัฒนธรรม-สิ่งแวดล้อมของชุมชนชายแดนได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: สีธรรมชาติ; พืชพื้นถิ่น; ทัศนศิลป์; หัตถกรรมสร้างสรรค์; ทุนวัฒนธรรม; ผลิตภัณฑ์เชิงพื้นที่

Abstract

This applied research investigates the use of natural dyes derived from local plants to enhance the value of contemporary visual arts and creative crafts in Yala Province, a region distinguished by its strong artistic and craft-making heritage. Employing a workshop-based action research approach, the study comprised three phases: surveying and documenting local knowledge of dye-yielding plants; conducting dye-extraction experiments using various mordants to analyze chromatic behavior—including intensity, brightness, dispersion, and fastness; and applying the dyes within two practitioner groups, namely visual artists and creative craft makers. The findings indicate that materials such as red earth, sappanwood, red paperbark, mangosteen peel, Indian almond leaves, and indigo generate diverse tonal ranges, with mordants exerting a significant influence on color properties and durability. Visual artists successfully developed natural pigment powder, expanding the applicability of natural dyes beyond textiles to painting, surface design, and material-based art forms, presenting opportunities for creative-industry innovation. In the craft sector, natural dye applications on textiles and local materials such as Krajoed (grey sedge) produced prototypes with soft, organic tones that embody Yala’s cultural identity and support environmentally responsible production. The study contributes empirical knowledge on plant–color–application relationships and demonstrates how natural dyes can bridge traditional wisdom and contemporary design, yielding new forms of cultural expression while fostering sustainable economic, cultural, and environmental value for communities in Thailand’s southern border region.

Keywords: natural dyes, local plants, visual arts, creative crafts, cultural capital, place-based innovation

ความเป็นมา

ภาคใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมสูง อันเกิดจากการผสมผสานของศาสนาอิสลาม ศาสนาพุทธ และกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน วิถีชีวิตของผู้คนถูกถ่ายทอดผ่านงานหัตถกรรม ศิลปะ และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น (อดิสร ศักดิ์สูง, เปรมสิริ ชวนไชยสิทธิ์, 2018) พื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นทั้งศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม และในขณะเดียวกันก็เผชิญความท้าทายด้านเศรษฐกิจและสังคม การสร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการสร้างสรรค์จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนรากฐานความยั่งยืน (Intapanom, S, Chaiphonphong, S, 2023) จากการสำรวจและเก็บข้อมูลเบื้องต้นโดยการพูดคุยกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่าพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้มีชุมชนที่มีความเชี่ยวชาญด้านงานหัตถกรรมที่หลากหลาย เช่น งานทอผ้า งานสาน งานกระจูด รวมถึงหัตถกรรมแขนงอื่น ๆ อีกทั้งยังมีศิลปินทัศนศิลป์ที่สร้างสรรค์ผลงานร่วมสมัย ปัจจัยเหล่านี้สะท้อนถึงศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านศิลปกรรมและหัตถกรรม โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เป็นฐานในการต่อยอด

จังหวัดยะลาเป็นพื้นที่เลือกให้จัดกิจกรรมการประยุกต์ใช้สัณฐานชาติ และการศึกษาของบทความเชิงประยุกต์นี้ ด้วยความเป็นหัวใจสำคัญของสามจังหวัดชายแดนใต้ที่มีทั้งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและข้อท้าทายด้านความมั่นคง กิจกรรมหลักประกอบด้วย การปฏิบัติการเชิงทดลองสองกลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มศิลปินทัศนศิลป์ ซึ่งใช้พื้นที่มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาเป็นศูนย์กลางในการทดลองสกัดและใช้สัณฐานชาติ เช่น ดินแดง คราม ฝาง ฯลฯ เพื่อนำไปสร้างสรรค์งานจิตรกรรมและทัศนศิลป์ร่วมสมัย รวมถึงการต่อยอดพัฒนาเป็น “สัณฐานชาติในรูปแบบผง (pigment powder)” ที่สามารถนำไปใช้ในงานศิลปะหรืออุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น เครื่องสำอาง และ (2) กลุ่มงานหัตถกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งใช้สตูดิโอศรียะลาบาติกเป็นพื้นที่ทดลองการประยุกต์ใช้สี ย้อมผ้า เทคนิคมัดย้อม บาติก ตลอดจนการย้อมวัสดุพื้นถิ่นอื่น ๆ เช่น กระจูด เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ร่วมสมัยและยกระดับมาตรฐานการผลิตในชุมชน

กิจกรรมดังกล่าวตั้งอยู่บนแนวคิดการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) บนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ภายใต้โครงการ “พัฒนาศักยภาพนักสร้างสรรค์และผู้ประกอบการเพื่อเพิ่มคุณค่าจากทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ด้วยความคิดสร้างสรรค์” หรือ

Creative South Power (2568)” โดยสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) หรือ CEA มุ่งเน้นถ่ายทอดองค์ความรู้ในการแปรรูปวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรและพืชพื้นถิ่นให้กลายเป็นสื่อธรรมชาติ ที่มีมูลค่า และทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างกลุ่มผู้ผลิตวัตถุดิบ (เกษตรกร) และกลุ่มผู้สร้างสรรค์ (ช่างฝีมือ ศิลปิน นักออกแบบ) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นและยั่งยืน กลุ่มเป้าหมายของกิจกรรม ได้แก่ ผู้ประกอบการเกษตร กลุ่มหัตถกรรม ช่างทอผ้า/ย้อมผ้า/บาติก ศิลปินทัศนศิลป์ นักออกแบบ และนักสร้างสรรค์ที่สนใจในไลฟ์สไตล์และผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ โดยกิจกรรมมุ่งเน้นทั้งการสร้างความรู้ความเข้าใจในกระบวนการสกัดสี (Knowledge) การพัฒนาทักษะการประยุกต์ใช้ (Application Skills) การสร้างแรงบันดาลใจและเครือข่าย (Inspiration & Networking) ตลอดจนการส่งเสริมแนวคิดความยั่งยืน (Promote Sustainability) ตามหลักเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) การดำเนินงานนี้มีได้เป็นเพียงการถ่ายทอดทักษะ แต่ยังเป็นการสกัดองค์ความรู้เชิงประยุกต์ (Applied Knowledge) ที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาดั้งเดิมกับศาสตร์การออกแบบและศิลปกรรมร่วมสมัย ผลงานจากกิจกรรมไม่เพียงสะท้อนความงามของวัสดุท้องถิ่น แต่ยังชี้ให้เห็นศักยภาพของการสร้างเศรษฐกิจใหม่ที่ตั้งอยู่บนฐานทุนทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน (ชูสาร อ.รุชณี, 2024) การวิจัยเชิงประยุกต์นี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ

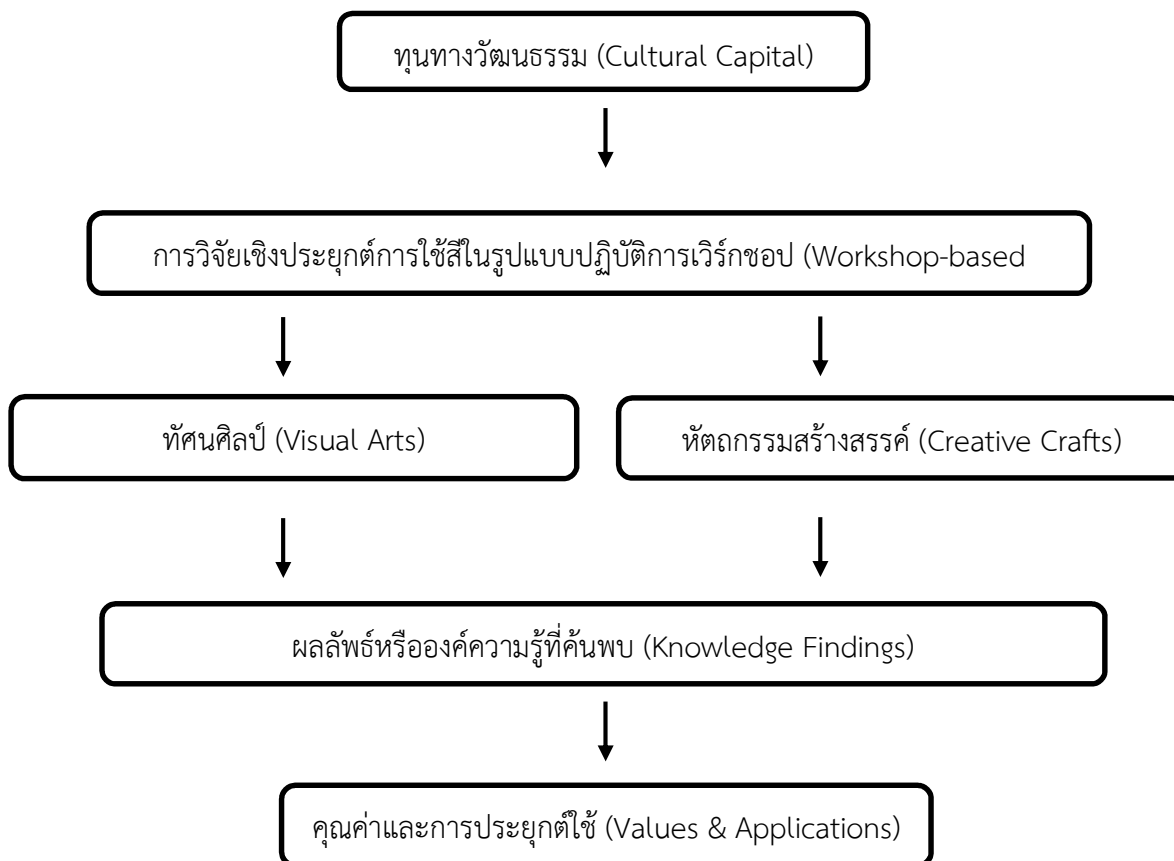
1. ศึกษากระบวนการสกัดและประยุกต์ใช้สีธรรมชาติจากพืชพื้นถิ่นภาคใต้ ในงานทัศนศิลป์และหัตถกรรมสร้างสรรค์ร่วมสมัยในจังหวัดยะลา
2. ระบุชนิดของพืชและวัสดุท้องถิ่นที่สามารถนำมาสกัดสีธรรมชาติ พร้อมทั้งอธิบายลักษณะของสีที่ได้ และการประยุกต์ใช้กับวัสดุหรือเทคนิคอื่นๆ
3. ประเมินศักยภาพในการต่อยอดสีธรรมชาติไปสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม ทั้งในงานทัศนศิลป์และหัตถกรรมสร้างสรรค์

กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดของการศึกษานี้ตั้งอยู่บนสมมติฐานว่า ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ของพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยเฉพาะองค์ความรู้ด้านการสกัดสีธรรมชาติจากพืชและวัสดุท้องถิ่น หากได้รับการประยุกต์และถ่ายทอดอย่างเหมาะสม จะสามารถแปรเปลี่ยนเป็นองค์ความรู้ใหม่และสร้างคุณค่าในเชิงศิลปกรรม หัตถกรรม และเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ ในเชิงทฤษฎี กรอบแนวคิดนี้เชื่อมโยง 3 มิติหลัก ได้แก่

1. ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) การใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น คราม ผาง ดินแดง ใบมังคุด และไม้เสม็ดแดง เป็นวัตถุดิบในการสกัดสีธรรมชาติ (Arayajaru, S, Tonthongkam, K, 2024)
2. เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) การเปลี่ยนองค์ความรู้ดั้งเดิมให้เป็นผลิตภัณฑ์หรือผลงานสร้างสรรค์ร่วมสมัยที่สามารถสร้างรายได้และมูลค่าเพิ่ม (Promchinda, P, Boonyananta, S, Traiwichitkhun, D, 2025)
3. ความยั่งยืนและเศรษฐกิจหมุนเวียน (Sustainability & Circular Economy) การใช้ทรัพยากร-ธรรมชาติอย่างคุ้มค่า ลดการพึ่งพาสารเคมี และสร้างผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและชุมชน

การถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงประยุกต์ (Applied Knowledge Transfer) ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญของกรอบแนวคิด โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมและการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างผู้ผลิตวัตถุดิบ (เกษตรกร) กับผู้สร้างสรรค์ (ศิลปิน นักออกแบบ ผู้ประกอบการหัตถกรรม) ผลลัพธ์ของกระบวนการนี้คาดว่าจะนำไปสู่ (1) การได้มาซึ่งองค์ความรู้เชิงประจักษ์เกี่ยวกับชนิดของพืชและลักษณะของสีธรรมชาติ รวมถึงการนำไปประยุกต์ใช้ในศิลปะและหัตถกรรม (2) การสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งเป็นรูปแบบของการใช้ “ทุนทางวัฒนธรรม” (อุทัยวรรณ ประสงค์เงิน, รัฐไท พรเจริญ, 2024) การต่อยอดสู่การสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน อันสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และเศรษฐกิจหมุนเวียน (เชียรสิริ ไกรวุฒิ, วิริศ, 2024)

ภาพที่ 1 . แสดงกรอบแนวคิด
ที่มา: ทีมผู้วิจัย (2025)

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาด้าน สีธรรมชาติ (Natural Dyes) มีรากฐานยาวนานในงานสิ่งทอและหัตถกรรม โดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เทคนิคการสกัดและย้อมสีจากพืช เช่น คราม ฝาง และดินแดง ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญของภูมิภาค (เอี่ยมพร จันทร์สองดวง, นงคินิด พระไชยบุญ, 2022) ขณะที่งานของ (เปล่ง เจริญศิริชัย, สุรพันธ์, 2017) ชี้ให้เห็นข้อจำกัดเรื่องความคงทนของสี และความจำเป็นในการใช้สารมอร์แดนต์เพื่อช่วยตรึงสีให้มีความเสถียรมากขึ้น ในด้านทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) เป็นทรัพยากรสำคัญที่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคมได้ ชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มีศักยภาพต่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หากได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ สำหรับการประยุกต์ในงานศิลปกรรมและการออกแบบร่วมสมัย พบว่ามีการทดลองใช้สีธรรมชาติเพื่อสร้างงานจิตรกรรมและสิ่งทอที่สะท้อนอัตลักษณ์ชุมชน อาทิ งานบาติก และงานมัดย้อม พื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ ที่พัฒนาสู่ผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ อย่างไรก็ตาม งานเหล่านี้ยังไม่ครอบคลุมมิติการเชื่อมโยงกับศิลปินทัศนศิลป์ร่วมสมัยในระดับภูมิภาคชายแดนใต้ (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) หรือ CEA, 2568)

นอกจากนี้ แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) และ ความยั่งยืน (Sustainability / Circular Economy) ยังมีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนการใช้สีธรรมชาติ งานวิจัยของ (อำนวยศิริ, สุระเกียรติ, 2021) เน้นว่าการใช้ทุนวัฒนธรรมสร้างสรรค์สามารถก่อให้เกิดมูลค่าใหม่ทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ (บุญขึ้น, พิณัฐ, 2024) ชี้ให้เห็นความสำคัญของการใช้ทรัพยากรหมุนเวียนเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการประยุกต์ใช้สีธรรมชาติแทนสีเคมีในหัตถกรรมและศิลปกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็น การวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) ที่ใช้กระบวนการเชิงปฏิบัติการ (Workshop-based Action Research) เพื่อสกัดองค์ความรู้จากการปฏิบัติจริงในพื้นที่จังหวัดยะลา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่มุ่งอธิบายการประยุกต์ใช้สีธรรมชาติ วิเคราะห์องค์ความรู้ที่เกิดขึ้น และอภิปรายศักยภาพการต่อยอดสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การดำเนินงานแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน (Preliminary Survey & Expert Consultation)
 - 1.1 สำรวจข้อมูลภูมิปัญญาสีธรรมชาติในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ โดยเฉพาะจังหวัดยะลา
 - 1.2 เก็บข้อมูลจาก ผู้เชี่ยวชาญท้องถิ่น ผู้ประกอบการ และนักสร้างสรรค์ จำนวน 5 ราย
 - 1.3 ข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์เพื่อเลือกพืชและวัสดุหลักในการทดลอง
2. การจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Workshop-based Applied Experiment) มีผู้เข้าร่วมจำนวนทั้งสิ้น 79 ราย ประกอบด้วย
 - (1) กลุ่มศิลปินทัศนศิลป์ จำนวน 58 ราย (2) กลุ่มงานหัตถกรรมสร้างสรรค์ จำนวน 21 ราย โดยมี เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมกิจกรรม ดังนี้
 - (1) เป็นผู้ประกอบการ เกษตรกร ศิลปิน ช่างฝีมือ หรือนักสร้างสรรค์ในพื้นที่ภาคใต้
 - (2) มีผลงานหรือประสบการณ์ที่สามารถนำความรู้เรื่องสีธรรมชาติไปใช้ประโยชน์ต่อยอดได้
 - (3) สนใจเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดระยะเวลาที่กำหนด

ดำเนินกิจกรรม 2 กลุ่มเป้าหมายหลักในพื้นที่จังหวัดยะลา ได้แก่

- 2.1 (กลุ่มศิลปินทัศนศิลป์) ทดลองใช้สีธรรมชาติที่สกัดจากพืชและดินท้องถิ่นเพื่อสร้างสรรค์งานจิตรกรรมและทัศนศิลป์ ร่วมสมัย รวมถึงการทดลองพัฒนา ผงสี (pigment powder) สำหรับใช้ในงานทัศนศิลป์และการต่อยอดสู่อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง
- 2.2 (กลุ่มงานหัตถกรรมสร้างสรรค์) ทดลองย้อมผ้าและวัสดุพื้นถิ่น (เช่น กระจุต) ด้วยเทคนิคย้อม บาติก โดยใช้สารมอร์แดนท์ (เช่น น้ำสนิม ปูนแดง สารส้ม) เพื่อวิเคราะห์ผลต่อเฉดสีและความคงทน
3. การวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลลัพธ์ (Analysis & Synthesis)
 - 3.1 รวบรวมข้อมูลจากการสังเกต กระบวนการทดลอง และผลงานต้นแบบ
 - 3.2 วิเคราะห์ผลที่ได้เชื่อมโยงกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (เช่น ทฤษฎีวิวัฒนาการ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ความยั่งยืน)
 - 3.3 สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เชิงประยุกต์เพื่ออธิบาย (1) กระบวนการใช้สีธรรมชาติในงานทัศนศิลป์และหัตถกรรม (2) คุณค่าทางศิลปกรรม-ออกแบบ-วัฒนธรรมศึกษา และ (3) ศักยภาพ/ข้อจำกัดของการต่อยอดสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์และเศรษฐกิจท้องถิ่น

ผลการวิจัย

การวิจัยเชิงประยุกต์ “การประยุกต์ใช้สีธรรมชาติจากพืชถิ่น ในการสร้างคุณค่างานทัศนศิลป์และหัตถกรรมสร้างสรรค์ร่วมสมัย” ในพื้นที่จังหวัดยะลา ได้ผลลัพธ์สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

1. ผลลัพธ์กระบวนการประยุกต์ใช้สีธรรมชาติในงานทัศนศิลป์และหัตถกรรมสร้างสรรค์ร่วมสมัย

1.1 การสกัดและเตรียมสีธรรมชาติ

การสกัดสีธรรมชาติในพื้นที่ยะลาพัฒนาจากการทดลองซ้ำ เพื่อให้ได้สูตรและอัตราส่วนที่สามารถทำซ้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้วัตถุดิบหลักจากพืชและวัสดุท้องถิ่นดังนี้

1) ดินแดง (Red Earth) – อุดมลักษณะของยะลา

อัตราส่วน: ดินแดง 2 กก. : น้ำ 10 ลิตร

วิธีทำ: ทุบละเอียด กรอง 2-3 ชั้น

การนำไปใช้:

(1.) ย้อมผ้า: ต้มให้เดือดและเติมเกลือเล็กน้อย

(2.) งานจิตรกรรม: ตั้ทิ้งให้ตกตะกอน 24-48 ชม. แล้วนำตะกอนไปตากและบดเป็นผงสี

2) ฝาง (Sappan Wood)

อัตราส่วน: แก่นฝางแห้งสับเป็นชิ้นเล็ก 1 กก. : น้ำ 10 ลิตร

วิธีทำ: ต้ม 1-2 ชม. จนได้น้ำสีแดงเข้ม

3) เปลือกมังคุด (Mangosteen Peel)

อัตราส่วน: เปลือกแห้ง 1 กก. : น้ำ 10 ลิตร

วิธีทำ: ต้มอย่างน้อย 1 ชม. เพื่อให้แทนนินออกเต็มที่ ทำให้สีติดทน

4) ใบ/เปลือกเสม็ดแดง (Red Paperbark) ** พืชเด่นในป่าพรุภาคใต้

อัตราส่วน: ใบสดหรือเปลือกต้นสับละเอียด 2 กก. : น้ำ 10 ลิตร

วิธีทำ: ต้ม 1 ชม. กรอง จะได้สีน้ำตาลเหลืองถึงน้ำตาลอ่อน

1.1.2 ลักษณะสีและการใช้สารมอร์แดนต์ ที่เป็นตัวช่วยยิดเกาะและปรับเฉดสี โดยสูตรที่ใช้ทั่วไป ได้แก่

1) น้ำสนิมเหล็ก (Iron) – ให้โทนเข้ม เทา-ดำ

ผสมเศษเหล็ก 0.5 กก. น้ำ 5 ลิตร และน้ำส้มสายชู หมัก 7-14 วัน

2) น้ำปูนใส (Lime Water) – ให้โทนสดหรือออกแดง-น้ำตาล

ปูนแดง 1-2 ช้อนโต๊ะ : น้ำ 5-10 ลิตร พักไว้ 1 คืน ใช้น้ำใส

3) สารส้ม (Alum) – ให้สีสว่างและใกล้เคียงสีธรรมชาติที่สุด

ใช้ 30-50 กรัมต่อน้ำ 5 ลิตร ละลายในน้ำอุ่นก่อนแช่ผ้า

(ดังภาพที่ 2.)

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการเตรียมน้ำย้อมจากวัสดุธรรมชาติและสารมอร์แดนต์

ที่มา: ทีมผู้วิจัย (2025)

สรุปผลความแตกต่างของเฉดสีจากวัตถุดิบธรรมชาติเมื่อใช้สารมอร์แดนต์ที่ต่างกัน พบว่าส่งผลต่อความเข้มและโทนสี โดยเฉพาะ น้ำสนิม น้ำปูนใสที่เพิ่มระดับความเข้ม และสารส้มที่ให้โทนสว่างขึ้น ซึ่งสะท้อนบทบาทของสารมอร์แดนต์ต่อคุณภาพของสีธรรมชาติในการประยุกต์ใช้จริง (ดังภาพตารางที่ 1)

วัตถุดิบให้สี	สีธรรมชาติ (ไม่ใช้สารมอร์แดนต์)	+ สารส้ม (Alum)	+ น้ำปูนใส (Lime)	+ น้ำสนิม (Iron)
ฝาง	แดงส้ม / ชมพูอ่อน	แดงสด / ชมพูเย็น (สีสว่างขึ้น)	แดงเลือนนก / ม่วงแดง	ม่วงเข้ม / ม่วงเกือบดำ
ดินแดง	ส้มอิฐ (Orange Brick)	ส้มสว่าง	น้ำตาลแดงเข้ม	น้ำตาลไหม้ / น้ำตาลเทา
เปลือกมังคุด	เหลืองอมน้ำตาล	เหลืองทอง / น้ำตาลอ่อน	น้ำตาลแดง	เทาดำ / น้ำตาลไหม้ (ปฏิกิริยากับแทนนิน)
ใบเสม็ดแดง	เหลืองนวล / ครีม	เหลืองอ่อนสว่าง	น้ำตาลทอง	เทาอมเขียว / ขี้ม้า
คราม	(ต้องหมักย้อมเย็น)	ฟ้า / น้ำเงิน	(ใช้ปูนปรับ pH ในหม้อ)	(ไม่นิยมใช้น้ำสนิมร่วม)

ตารางที่ 1 สรุปผลความแตกต่างของเฉดสีจากวัตถุดิบธรรมชาติเมื่อใช้สารมอร์แดนต์ที่ต่างกัน
ที่มา: ทีมผู้วิจัย (2025)

1.2 การประยุกต์ใช้สีธรรมชาติในกลุ่มศิลปินทัศนศิลป์

กระบวนการสกัดสีธรรมชาติเมื่อทำปฏิกิริยากับสารมอร์แดนต์ ในรูปแบบผง (pigment powder) ให้เกิดการตกตะกอนของเนื้อสีซึ่งสามารถใช้เป็นวัสดุพื้นฐานสำหรับงานทัศนศิลป์ ศิลปินสามารถสร้างงานจิตรกรรมร่วมสมัยโดยใช้ผงสีธรรมชาติ ถ่ายทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมภาคใต้ (ตัวอย่างดังภาพที่ 3-4) และในอนาคตมีศักยภาพต่อยอดสู่อุตสาหกรรมความงาม เช่น เครื่องสำอาง

ภาพที่ 3 ตัวอย่างสีที่สกัดจากวัตถุดิบให้สีจากธรรมชาติ (ดินแดงและพืชถิ่น) กับสารมอร์แดนต์ ที่นำมาใช้กับงานศิลปะ
ที่มา: ทีมผู้วิจัย (2025)

ภาพที่ 4 กลุ่มศิลปินทัศนศิลป์สร้างสรรค์ผลงานจากการประยุกต์ใช้ผงสีธรรมชาติ
ที่มา: ทีมผู้วิจัย (2025)

1.3 การประยุกต์ใช้สืบทอดวัฒนธรรมชาติในกลุ่มหัตถกรรมสร้างสรรค์

การย้อมผ้าแบบมัดย้อมและบาติกด้วยสีธรรมชาติเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยสร้างเอกลักษณ์ให้กับงานหัตถกรรมท้องถิ่น จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับ อาจารย์ปิยะ สุวรรณพฤษ์ ศิลปินผู้เชี่ยวชาญด้าน ศิลปะงานผ้าปะลาจิงแห่งศรียะลาบาติก (สัมภาษณ์ส่วนบุคคล, 7 กรกฎาคม 2568) พบว่า การสร้างสรรค์งานบาติกเริ่มจากการนำ “ลวดลายสายย่านลิเภาโบราณ” ซึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นถิ่นภาคใต้ มาถอดโครงสร้างลวดลายใหม่ ผ่านการเขียนกราฟและแกะแม่พิมพ์ไม้ เพื่อพิมพ์ลงบนผืนผ้า กระบวนการนี้ทำให้เกิดลวดลายร่วมสมัยที่ยังคงรากฐานความงามของงานสาบดั้งเดิมไว้อย่างเด่นชัด

ด้านสืบทอดวัฒนธรรมชาติ ศิลปินเลือกใช้วัตถุดิบจากพืชท้องถิ่นเป็นหลัก ได้แก่ ไม้เสม็ดแดง มะพร้าว และใบมังกุด ซึ่งให้เฉดสีแตกต่างกัน ตามลักษณะวัตถุดิบและกระบวนการสกัด องค์ความรู้เชิงปฏิบัติด้านสืบทอดวัฒนธรรมชาติเกิดจากการทดลองซ้ำและบันทึกอย่างเป็นระบบ โดยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สีแตกต่างกัน ได้แก่ อายุของพืช สภาพดิน สูตรการต้ม ปริมาณวัตถุดิบ ชนิดของสารมอร์แดนต์ และวัสดุที่ใช้ย้อม เช่น ผ้า และเส้นกระจุต ทำให้สีจากพืชชนิดเดียวกันให้ผลลัพธ์ต่างกันตามบริบทการทำงาน

ตัวอย่างสูตรและกระบวนการสกัดสีของกลุ่มศรียะลาบาติก เช่น การสกัดสีจากใบหูกวาง (3 กก./น้ำ 1.5 ลิตร ต้ม 45–60 นาที) ซึ่งใบสีเขียวให้โทนเหลืองสด ขณะที่ใบแห้งสีน้ำตาลให้โทนน้ำตาลเข้ม ส่วนพืชที่เป็นเปลือก เช่น มะพร้าวและไม้เสม็ดแดง ต้องผ่านการ ทุบ ต้ม พักไว้ 1 คืน และกรองก่อนนำไปใช้งาน สีที่ได้จะแตกต่างกันเมื่อใช้สารมอร์แดนต์ต่างชนิดกัน โดยสารส้มให้โทนสว่าง ปูนแดงให้โทน น้ำตาลแดง และน้ำสนิมให้โทนสีเข้มใกล้เคียงดำ

นอกจากนี้ วัสดุเส้นใยอย่าง “กระจุต” จำเป็นต้องล้างและต้มกับโซดาแอชเพื่อลดไขมันก่อนย้อม ทำให้สีจับเส้นใยได้ดีขึ้น โดย สามารถเติมสารมอร์แดนต์ในขั้นตอนการต้มได้เลย ซึ่งต่างจากผ้าที่ต้องแบ่งขั้นตอนย้อมและแยกสารมอร์แดนต์ออกจากกัน กระบวนการ ทั้งหมดสะท้อนให้เห็นว่า สืบทอดวัฒนธรรมชาติไม่ได้เป็นสูตรตายตัว แต่เป็นองค์ความรู้เชิงปฏิบัติที่ต้องอาศัยทักษะ การสังเกต และการปรับแก้ตาม สถานการณ์ วัสดุท้องถิ่นและพืชแต่ละชนิดสามารถให้เฉดสีที่แตกต่างกัน มีความยั่งยืน และลดการพึ่งพาเคมี อีกทั้งยังสามารถต่อยอดใช้กับ วัสดุพื้นถิ่นอื่น เช่น กระจุต เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมร่วมสมัย (ดังภาพที่ 5–8)

ภาพที่ 5 การสกัดสีและประยุกต์ใช้สีจากใบต้นหูกวาง
ที่มา: ทีมผู้วิจัย (2025)

ภาพที่ 6 การทำบาติกลายโบราณของภาคใต้จากสีธรรมชาติ (ไม้เสียดแดง มะพร้าว และใบมังคุด)
ที่มา: ทีมผู้วิจัย (2025)

ภาพที่ 7 การย้อมกระจุตจากสีธรรมชาติ (มะพร้าว ไม้เสียดแดง)
ที่มา: ทีมผู้วิจัย (2025)

ภาพที่ 8 เส้นกระจุตสานที่ผ่านการย้อมสีธรรมชาติ (มะพร้าว ไม้เสียดแดง)
ที่มา: ทีมผู้วิจัย (2025)

2. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเชิงองค์ความรู้และการสร้างคุณค่าทางทัศนศิลป์ -หัตถกรรมสร้างสรรค์

การประยุกต์ใช้สีธรรมชาติจากพืชถิ่นทำให้เกิดองค์ความรู้ทั้งด้าน “คุณภาพสี-การสร้างสรรค์- อัตลักษณ์ท้องถิ่น” อาทิ

- 2.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับ ชนิดพืช-เฉดสี-พฤติกรรมสี ที่แตกต่างจากสีเคมี เช่น ความเข้ม ความกระจายตัว และคุณสมบัติการซึมบนวัสดุ ทำให้ศิลปินผู้ใช้เข้าใจเงื่อนไขการควบคุมสีธรรมชาติ และเห็นข้อจำกัด-โอกาสของการใช้สีธรรมชาติในงานสร้างสรรค์ร่วมสมัย
- 2.2 การออกแบบลวดลายบาติกจากลายสาขาน้ำเงินใบโบราณ ในกลุ่มงานหัตถกรรมเป็นการต่อยอดทุนวัฒนธรรมสู่รูปแบบร่วมสมัยผ่านการปรับโครงสร้างลาย แกะแม่พิมพ์ไม้ และทดลองสีธรรมชาติ ทำให้เกิดลวดลายใหม่ที่ยังคงความหมายเชิงวัฒนธรรมของภาคใต้
- 2.3 ความเปลี่ยนแปลงของสี อาทิ เฉดสีอ่อน-นุ่มกว่า ลดความสดจัดแบบสีสังเคราะห์ แต่ให้ความรู้สึกเป็นธรรมชาติและสื่อเรื่องราว โดยเฉพาะเมื่อใช้กับกระดาษและบาติก ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ยะลา
- 2.4 กลุ่มทัศนศิลป์ ศิลปิน นักสร้างสรรค์ให้ความเห็นเกี่ยวกับสีธรรมชาติในเชิงอารมณ์ความรู้สึก อาทิ ให้ความรู้สึกเป็นธรรมชาติ ปลอดภัย เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ความยั่งยืน ลักษณะพื้นผิวมีความเป็นคราฟท์ (Craft) ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เล่าเรื่องได้แตกต่างจากสีสังเคราะห์
- 2.5 การพัฒนาผงสีธรรมชาติ (Pigment Powder) เป็นผลลัพธ์สำคัญที่แสดงถึงความก้าวหน้าเชิงนวัตกรรม เพราะขยายการใช้สีธรรมชาติจากงานย้อมผ้า ไปสู่งานทัศนศิลป์ เช่น ภาพวาด สีพื้นผิว วัสดุศิลป์ และมีศักยภาพต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ได้ในอนาคต

3. ศักยภาพและข้อจำกัดของการต่อยอดองค์ความรู้

ศักยภาพ

1. สามารถพัฒนาสีธรรมชาติเป็นผลิตภัณฑ์ต้นน้ำ (pigment powder) สำหรับใช้ในหลายอุตสาหกรรม เช่น ศิลปะ เครื่องสำอาง และสิ่งทอ
2. การสร้างเครือข่าย “นักสร้างสรรค์-ผู้ประกอบการ-ชุมชน” ช่วยให้เกิดการจับคู่พัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ และเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในพื้นที่

ข้อจำกัด

1. ปัญหาความคงทนของสีเมื่อเปรียบเทียบกับสีเคมี - ต้องการการวิจัยต่อยอดเพื่อปรับปรุงคุณภาพ
2. การผลิตในระดับอุตสาหกรรมยังจำกัด - เนื่องจากปริมาณวัตถุดิบขึ้นกับฤดูกาลและระบบจัดการทรัพยากร
3. ความสม่ำเสมอของสีในแต่ละรอบการสกัด ความคงทนของสีเมื่อผ่านกระบวนการซักหรือถูกแสงแดด และมาตรฐานการผลิตที่แน่นอน

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษานี้สรุปได้ว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง ชนิดพืช-เฉดสี-พฤติกรรมสีธรรมชาติ มีความแตกต่างจากสีเคมีอย่างชัดเจน ทั้งด้านความเข้ม ความกระจายตัว การซึมบนพื้นผิววัสดุ และเงื่อนไขการควบคุมสี ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญต่อการประยุกต์ใช้ในงานสร้างสรรค์ร่วมสมัย

ผลการประยุกต์ใช้ในกลุ่มทัศนศิลป์สะท้อนว่า สีธรรมชาติให้ผิวสัมผัสและอารมณ์งานที่เป็นธรรมชาติ ให้ความรู้สึกปลอดภัย และมีความเป็นคราฟท์ (Craft) สามารถสื่อเรื่องราวท้องถิ่นได้ แม้มีความสดและความเสถียรน้อยกว่าสีสังเคราะห์ ขณะที่กลุ่มหัตถกรรมสร้างสรรค์สามารถต่อยอดลวดลายโบราณผ่านบาติกและวัสดุท้องถิ่น อาทิ กระดาษ สามารถสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ยะลา นอกจากนี้การพัฒนาผงสีธรรมชาติยังเป็นผลลัพธ์สำคัญที่แสดงศักยภาพ ในการขยายต่อยอดการใช้สีธรรมชาติ สู่อุตสาหกรรมศิลปะและงานสร้างสรรค์สู่ความยั่งยืนในอนาคต

การอภิปรายผล

การประยุกต์ใช้สรีรรมชาติจากพืชถิ่นภาคใต้ เป็นการสร้างคุณค่าใหม่ให้กับงานทัศนศิลป์และหัตถกรรมร่วมสมัยอย่างมีนัยสำคัญ ผลการวิจัยยืนยันว่าสีจากพืชถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการสร้าง อัตลักษณ์ และถ่ายทอด ทนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ สอดคล้องกับการสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยทุนวัฒนธรรม (ฉัตรธิดา และ ศักรินทร์, 2566) ในเชิงสร้างสรรค์ สรีรรมชาติให้คุณลักษณะด้านเฉดสี พื้นผิว และอารมณ์เชิงกราฟิก (Craft) ที่นุ่มนวลและเป็นธรรมชาติ ให้งานมีเอกลักษณ์เฉพาะ ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานของ (สุพรรณิ ฉายะบุตร และคณะ, 2559) ที่ยืนยันศักยภาพการประยุกต์ใช้สรีรรมชาติกับวัสดุร่วมสมัย และงานของ (สิริชชา สำลีทอง และคณะ, 2567) ที่แสดงการยกระดับคุณค่าทางสุนทรีย์และความยั่งยืนของงานหัตถกรรมด้วยสีจากทรัพยากรท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานของ (Mayusoh. C, 2015) ที่เน้นศิลปะการออกแบบโดยใช้เทคนิคคล้ายกับสรีรรมชาติ เป็นการบูรณาการวัสดุธรรมชาติเข้ากับเทคนิคหัตถกรรมร่วมสมัยเพื่อสร้างมูลค่าทางศิลปะและผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

นอกจากนี้ การใช้สรีรรมชาติยังตอบโจทย์หลักการความยั่งยืน โดยสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ เศรษฐกิจหมุนเวียน (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์, 2568) ถือเป็นการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรชีวมวลและภูมิปัญญาท้องถิ่น ลดการพึ่งพาวัสดุสังเคราะห์ และส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับภูมิภาค (Kwansanga, Umasin, & Mitinunwong, 2021) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดด้านการทดสอบความคงทนของสีในระยะยาวและการพัฒนาสู่ระดับอุตสาหกรรม ดังนั้นแนวทางวิจัยต่อยอด ในอนาคตจึงควรมุ่งเน้นการบูรณาการองค์ความรู้ด้านสรีรรมชาติ เข้ากับเทคโนโลยีการออกแบบร่วมสมัย อาทิ การจัดทำฐานข้อมูลเฉดสี หรือ Digital Color Profiles เพื่อสร้างเสถียรภาพและเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ตลาดสากลอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรธิดา หยุคง, & ศักรินทร์ ขนประชา. (2023). การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรบนฐานองค์ความรู้ภูมิปัญญา และพืชอัตลักษณ์ท้องถิ่นของวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรคุณธรรม วัดคูเต่า ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา. วารสารวิจัยวิชาการ, 6(3), 201-214.
- เชียรศิริ ไกรวุฒิ, วิริศ. (2024). นวัตกรรมผลิตภัณฑ์วัสดุตกแต่งและสิ่งทอชีวภาพจากธรรมชาติทางทะเลเพื่อส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนที่ยั่งยืนในอุตสาหกรรมแฟชั่นหัตถกรรมเชิงพาณิชย์. Chula <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/74191>
- บุญขึ้น, พิรณัฐ. (2024). สุนทรีย์แห่งวัสดุ: การสร้างคุณค่าสำหรับกระดาษเหลือใช้ในอุตสาหกรรมด้วยเทคนิคเชิงหัตถกรรม. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/12653>
- สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), (2568). โครงการพัฒนาศักยภาพนักสร้างสรรค์และผู้ประกอบการเพื่อเพิ่มมูลค่าจากทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นภาคใต้ด้วยความคิดสร้างสรรค์ (Creative South Power). สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (ภาคใต้).
- สุพรรณิ ฉายะบุตร และคณะ. (2559). การประยุกต์ใช้สรีรรมชาติจากใบมะม่วงในซิลิโคน. *Veridian E-Journal, Science and Technology Silpakorn University*, 3(5), 22-31.
- สิริชชา สำลีทอง, เตือนตา พรหมตาวงศ์, ณัฐพล พิชัยรัตน์, และ ธนพรรณ บุญยรัตกลิน. (2567). ศิลปะบาติกและมัดย้อมผ้ารีไซเคิลจากสีธรรมชาติเปลือกแสมทะเล: ความงามแห่งความยั่งยืน—กรณีศึกษา ชุมชนบ้านทอนลิ้ง เกาะลันตา จังหวัดกระบี่. วารสารศิลปปริทัศน์, 12(2), 90-100.
- อดิสร ศักดิ์สูง, & เปรมสิริ ขวนไชยสิทธิ์. (2018). วิถีใต้ปะดะ: การดำรงภูมิปัญญาพื้นบ้านสืบสานวัฒนธรรมชุมชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารอินทนิลทักษิณสาร มหาวิทยาลัยทักษิณ, 13(1), 31-5.
- อลิสสา ฤาปาบุตร. (2025). การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติโดยสะท้อนอัตลักษณ์บ้านศรีวัง. วารสารนวัตกรรมการบริหารการจัดการและการสื่อสาร (ITMC), 2(1), 34-52.
- อุทัยวรรณ ประสงค์เงิน, & รัฐไท พรเจริญ. (2024). ภูมิปัญญางานหัตถกรรมจักสานเตาเผาหนัสนะท้อนจิตวิญญาณชุมชน. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ วิชาการวิจัยและงานสร้างสรรค์, 11(2), 49-64.
- เอี่ยมพร จันทร์สองดวง, & นงนิต พระไชยบุญ. (2022). ความหลากหลายชนิดของพืชให้สีและองค์ความรู้ในการย้อมสีธรรมชาติของกลุ่มชาติพันธุ์ไทเขมรในอำเภอสวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารเกษตรศาสตร์และเทคโนโลยี, 3(3), 106-121.
- Arayajaru, S., & Tonthongkam, K. (2024). การวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมชุมชนสู่การพัฒนาแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน. *Journal of MCU Philosophy Review*, 7(2), 262-277.

- Intapanom, S., & Chaiphanphong, S. (2023). พื้นที่และงานพัฒนาชุมชนแห่งอนาคตเพื่อมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและสร้างความเป็นธรรม. *Journal of Social Development and Management Strategy*, 25(2), 146-160.
- Kwansanga, N., Umasin, N., & Mitinunwong, C. (2021). ผลิตภัณฑ์แฟชั่นไลฟ์สไตล์จากการพัฒนาเส้นใยด้ายทอ. *Journal of Buddhist Anthropology*, 6(12), 470-483.
- Mayusoh, C. (2015). *The art of designing, fabric pattern by tie-dyeing with natural dyes. Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 197, 1472–1480.
- Promchinda, P., Boonyananta, S., & Traiwichitkhun, D. (2025). การศึกษากระบวนการพัฒนาความเป็นนวัตกรรมศิลปหัตถกรรมจากสวนร่วมสมัยตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์พหุกรณีศึกษา. *Journal of Social Science and Cultural*, 9(5), 107-122.